

Použitá literatura

- BENEŠ, A. 1981: *Plasticky zdobená a malovaná mazanice mohylové kultury z Kutné Hory*, *Præhistorica* 8, 97-104.
- PAULÍK, J. 1962: *Mazanica s plastickou výzdobou v době bronzové na Slovensku.*, *Študijné zvesti* 10, 27-57.
- PODBORSKÝ, V. 2006: *Ještě jednou k osadě lidu velatické kultury v Lovčičkách*, *Pravěk NŘ* 2004/14, 147-162.

Plasticky zdobená mazanice

Jozef Paulík - Mazanice s plastickou výzdobou v době bronzové na Slovensku

Mazanici, zdobenou na čelní straně plastickou výzdobou, můžeme najít u objektů sídlištního charakteru. Dle nálezových okolností bývají někdy tyto zlomky mazanice chápány jako kultovní. Z nálezů usuzuje Paulík, že se často jedná o výzdobu chat, pecí případně jde o doklad složitějšího kultovního života.(1) Plastická mazanice se na SK vyskytuje pouze v době bronzové, z dřívějších ani z pozdějších etap není známa. Začátky tohoto jevu vidí Paulík v starší době bronzové a zahrnuje ho mezi projevy mykénského stylového proudu.

Lokality na Slovensku:

1. **Barca** (starší doba bronzová): Na sídlišti otomanské kultury zjištěno ohniště podkovovitého tvaru, obvod lemovala obruba na jehož vnější straně byla zjištěna plasticky zdobená mazanice.
2. **Bohatá** (starší doba bronzová): reliéfy zdobená mazanice na sídlišti karpatsko-mohylové kultury.
3. **Budmerice** (starší doba bronzová): mazanice zdobená hustě plastickými žebry na povrchu. Datováno do maďarovského horizontu.
4. **Dvory nad Žitavou** – hospodářské budovy JRD (dle Točíka ze střední doby bronzové): Nález mazanice v jedné ze tří jam karpatsko-mohylového lidu. První dvě jámy byly interpretovány jako odpadové při vykonávání kultu, dle nálezů zvířecích kostí a střepů keramiky. Ve třetí jámě byla mazanice na jedné straně většinou hlazená a několikrát natíraná žlutou hlinkou s plastickou reliéfní výzdobou v podobě spirál nebo jinou geometrickou výzdobou. Ve středu jámy stála velká bezuchá amfora, výrazně níž položená než zbytek inventáře. Dále se tam našlo několik nádobek zdobených při ústí, dvojstranný kadlub a ohořelé zvířecí parohy. Jedná se tedy o jakousi „oltární“, resp. „libační desku“, která byla součástí složitějšího sakrálního, snad obětního, zařízení. Existence těchto desek se předpokládá i na lok. **Černý Vůl, Uherský Brod** aj.
5. **Horné Lefantovce**, (mladší doba bronzová): Nález zemnice s keramickou náplní řazený do předčakanského horizontu. Nalezly se tu zlomky mazanice z lící strany obílené s plastickou výzdobou koncentrických kruhů, zadní strana vypovídá, že byly odlouplé od rovného podkladu.
6. **Malé Kosihy** (starší doba bronzová): Nález plasticky zdobené mazanice pocházející z ohniště nebo z pece z maďarovského horizontu.
7. **Malinovec dřív Maďarovec** (starší doba bronzová): Nález spálené mazanice v čtyřúhelné chatě, mezi ní se vyskytla i plasticky zdobená.
8. **Pobedim Hradiště** (mladší doba bronzová): na kopě množství velkých zlomků mazanice, mezi nimiž byly trojúhelníkovité modelované fragmenty. Tyto zlomky vytvářeli původně masivní prstenec okolo dřevěných kůlů o průměru asi 20cm. Objekt byl datovaný podle keramiky do HA 1. Další podobné dva zlomky mazanice se našly v jiné části osady. Dle průměru oblouku, který fragmenty tvořily se jednalo o obrubu většího otvoru

obloukovitého tvaru (pece?), zlomek je na vnější straně obílený a hlazený, datován je do mladšího bronzu.

9. **Trebatice** (mladší doba bronzová) A. Michalík objevil r. 1961 hromadný nález mazanice v hliníku o rozměrech asi 1,5 x 1,5 m. V jámě bylo krom střeptů, neúplné hliněné závaží a zlomky mazanice zdobené žebrovaním, které byly rozděleny dle možného uplatnění do tří skupin.
 - A. Zdobené zlomky s obloukovitým výkrojem tvořící původně jakési „cimbuří“. Tyto fragmenty byly potaženy žlutou hlinkou, vápenným nátěrem a vykazovali jednotný výpal.
 - B. Okrajové zlomky z větší ploché tabule. Dle precizní výzdoby na spodku je uložení tohoto štítu interpretováno, jako že byl štít vsazen ve výklenkovitém plochém prostoru ve vyšší poloze
 - C. nezdobený zlomek mazanice s funkcí obkladu dřevěného štípu.
- Všechny tyto nálezy pochází ze stejného objektu a jsou datovány do bayerdorfského stupně velaticko-bayerdorfské kultury. Mazanice je interpretována jako výzdoba sídlištního objektu, přičemž není jisté jde-li o výzdobu interiéru či exteriéru, patrně se jedná spíše o exteriér. J. Bouzek vychází z Paulíkových podkladů a objekt považuje za domácí svatyni nebo za obydlí prominentní rodiny.
10. **Velký Grob** (mladší doba bronzová): V jámě v cihelně dvora Tarnok objevil B. Chropovský, T. Kolník a J. Rajček zlomky mazanice, na povrchu cihločerveně vypálené a zlomky sivě žluté barvy, a další předměty. Mazanice byla interpretována jako vnitřní omítka, ve zlomcích mazanice jsou otačeny zbytky plev a proutí, proti předpokladu, že se jednalo o část pece vypovídá poměrně slabý výpal materiálu a otisky dřeva a proutí. Objekt byl datován dle nálezů keramiky do čakanské kultury.

Mazanice zdobená plastickými motivy se považuje primárně za výzdobu stěn, ve stejné funkci se uvádí i mazanice malovaná bílou či barevnou hlinkou. Malované stěny se na Slovensku vyskytují už od neolitu, rytá výzdoba mazanicového podkladu od mladšího neolitu. Poloreliéfní plastické výzdoby se na Slovensku objevují až ve starším bronzu. Dále se tu Paulík zabývá symbolikou, která se na plastice objevuje, předpokládá, že spirálová výzdoba na mazanici souvisí přímo se spirálami objevujícími se na keramice, datuje je do poměrně krátkého časového období BA 2. a předpokládá tu vliv kultu slunce. Tento motiv u nás zdomácněl ve střední době bronzové a do mladšího bronzu se dostává už v pozmeněné podobě šikmého hranění. Dále si všímá měsíčních symbolů, které připodobňuje k posvátným rohům na architektuře krétských svatyní a paláců, o čemž Bouzek tvrdí, že je příliš násilné. Paulík ve své práci vyjádřil též názor, že spirála, na keramice plní v tomto období především ornamentální funkci, ale na mazanicovém podkladě se projevuje jako kultovní! Ornamentální projev na mazanici vidí Paulík až v mladším bronzu BD, HA, HB, kdy se mění postoj domácího obyvatelstva k výzdobě domu, který se projevuje nanášením mazanice na kůly staveb. Žlábkovaná mazanice měla zamezit svislému praskání kůlů vlivem počasí.

Antonín Beneš - Plasticky zdobená malovaná mazanice mohylové kultury z Kutné Hory V Sedlci zachránilo kutnohorské muzeum roku 1919 inventář jámy interpretované jako kultovní. Jáma obsahovala připálené či deformované střepy z asi 9 nádob a 12 ks plasticky zdobené mazanice. Dle nevýrazných znaků na keramice byl objekt později rámcově datován do období středodunajské mohylové kultury. Mazanice je vypálena do světle cihlového tónu, vykazuje nedostatek ostřiva, čelní strana je plasticky zdobená a pokryta souvrstvím asi 11 barevných nátěrů. Sedmý, oranžový nátěr je anorganického původu, ostatní nátěry jsou hlinkové a vápenné. Z barev se objevuje odstíny šedé, bílé a žluté. Podobnou paletu barev zjistil A. Piffel na omítkách z jámy středodunajské mohylové kultury v **Jiřkovicích u Brna**.

PODBORSKÝ, V. 2006: Ještě jednou k osadě lidu velatické kultury v Lovčičkách

Výzkum osady velatické kultury prováděl v trati „Žleby“ Jiří Říhovský. Na lokalitě byly zjištěny kultura nálevkovitých pohárů, únětická kultura a velatické sídliště. Datování bylo ztíženo silnou erozí terénu. Nalezl se zde fragment kruhového žlabu širokého 40-50 cm o průměru cca 13-15 m, v geometrickém středu předpokládaného kruhu byla jedna výrazná kúlová jáma, možná tam původně byl dřevěný sloup-modla. Podborský tento objekt určil jako kultovní a přiřadil jej kultuře únětické.

Na lokalitě u **Lovčiček** se našla hliněná omítka s plastickou geometrickou výzdobou, případně i se stopami bílého nátěru, dále nálezy kostí, zejména lebek, a jednotlivé keramické „kultovní předměty“. Říhovský mazanici interpretoval, jako součást interiéru, patrně výzdobu krbu kultovního charakteru a zařadil ji do velatického osídlení. Z kumulace kultovních reliktnů únětického i velatického osídlení na v podstatě stejné ploše, došel Podborský k závěru, že obě zmíněné kultury přisuzovali posvátný význam určité stejné ploše.

Závěry:

1. Poloreliéfní plastické výzdoby se rozšířila do stř. Evropy v době bronzové, důsledkem JV vlivů (Mykény, Kréta). Počátky tohoto jevu lze vidět od tzv. protourbánního horizontu (BA3)
2. O omítky v interiéru je pečováno a jsou postupně **přetírány** (nevíme ale, po jak dlouhé době byly přetírány.)
3. V mladším bronzu se objevuje mazanice s plastickou výzdobou na kůlech.
4. Plasticky zdobená mazanice se hojně vyskytuje jako obruba ohnišť kultur v Karpatské kotlině ve starším a raném středním bronzu. Plastická výzdoba je velmi variabilní a dle příliš častého výskytu se patrně jedná pouze o výzdobu. Dle Bóny ornamentika ohnišť je specifická jen pro Potisí odkud pronikla i na území maďarovské kultury, dále se domnívá, že ji vytvářeli specialisté – stěhovaví kamnáři. Tato oblíbená zdobená ohniště se šířila dle Beneše od počátku střední doby bronzové dále do střední Evropy a mohli mít funkci sakrální i profánní.
5. Plastická výzdoba se objevuje na pecích, vnitřních či venkovních stěnách obydlí, popřípadě na hliněných podstavcích a drobných předmětech.

Další lokality:

Morava: **Holešov, Unčovice, Jiříkovice, Podolí, Uh. Brod**

Čechy: **Černý Vůl u Prahy, Praha-Bubeneč, Sedlec u Kutné Hory**